

Makten svår att påverka

DEN SJÄLVVÄRDERING SOM nu har sammanställts visar på att Göteborgs universitet har en oklar beslutsstruktur, där många känner osäkerhet om vem som egentligen har ansvar för vad och vem som skall ta initiativ.

Men det finns goda förutsättningar: ett ambitiöst kvalitetsarbete och en god medvetenhet om problemen.

Sid 3

Datorstrul inför 2 000-talet

ÄN SÅ LÄNGE ÄR det ingen som riktigt vet vad som kommer hända med våra tekniska system och datorer när vi går in i nästa millenium. Styrelsen har därför tillsatt en särskild projektgrupp som ska hjälpa institutioner och fakulteter med att förbereda inför år 2 000.

Sid 4

Stöd för reformering

CARL THAM TYCKER det är bra att Göteborgs universitet tar vara på den nya frihet som den nya lagstiftningen ger universitet och högskolor.

Sid 5

Ett centrum där ljuset sätts i fokus

PÅ LJUSCENTRUM BEDRIVER man forskning och undervisning om ljus i alla tänkbara former. Nu till hösten startar en magisterutbildning i ämnet "Människa och ljusmiljö".

- Det behövs en utbildning som ser på ljus ur ett tvärvetenskapligt perspektiv, säger Tommy Thuvesson, projektledare på ljuscentrum.

Sid 8

Ett nytt EU-lexikon för drogbehandling

PÅ SVENSKA SPRÅKET sitter fyra forskare och undersöker vad de olika drogtermerna heter på de vanligaste europeiska språken. Vem vet till exempel att ordet "horse" är det hemliga kodordet för heroin?

Den nya drogdatan ska skingra förvirringen i narkotikaterminologin mellan de olika länderna.

Sid 9

Hur bildas kunskap?

PROFESSOR I PEDAGOGIK, Ference Marton är kritisk mot hur vi i dag strukturerar den mänskliga kunskapen. Han vill att kunskapsbildning ska ingå som en naturlig del i all utbildning och forskning.

Sid 10

FOTO: HILLEVI NAGEL

Han vill se människan bakom läkaren

JOHAN PONTÉN ÄR ÖVERLÄKARE och forskare på anestesi-intensivvårdsavdelningen vid Sahlgrenska universitetssjukhuset. Han är också en av ideologerna bakom förändringen av läkarutbildningen, närmare bestämt intagningen till utbildningen.

- För att bli en bra läkare måste man vara i besittning också av kvaliteter som inte låter sig digitaliseras i ett studentbetyg. Sådana som social kompetens, lyhördhet och empati, säger Johan Pontén.

sid 6-7

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Effektivitet Utbildning Bildning

Under senare år har ställts krav på att universiteten liksom andra institutioner i samhället måste bli effektivare – fler examinerade och snabbare examinationstakt. Många åtgärder har vidtagits för att öka effektiviteten inom såväl forskning som undervisning. Inom en kunskapsorganisation som vår finns det emellertid en mängd problemrelaterade till effektivitetsmätning. För universitetet som forskningsenhet är dessutom betingelserna mycket olika inom våra många discipliner. Det finns institutioner, där finansieringsmöjligheterna är goda, där doktorander lätt kan integreras i pågående projekt och där disputationens frekvensen är hög. I allmänhet återfinns dessa betingelser inom medicin och naturvetenskap. Humanister och samhällsvetare har ofta betydligt svårare finansieringssituation och är mer inriktade mot individuella forskningsuppgifter. Dessa doktorander är genomsnittligt äldre, då de avlägger examen, och avhandlingsarbetet har dragit ut över ett stort antal år.

Finansiering och studieförhållanden kan förklara en del av den uppmätta effektivitetsskillnaden. Det kan emellertid också hävdas, att det ställs andra krav och fordras andra kvaliteter av forskaren i humaniora-samhällsvetenskap än av den naturvetenskaplige forskaren. Inom humanistisk forskning krävs mer av diskussioner om sanningar, som inte är absoluta, mer av självständiga avväganden och personliga ställningstaganden. I denna process är det ingen nackdel att vara äldre och ha annan erfarenhet än den akademiska. Ett forskarseminarium i t ex mitt ämne, ekonomisk historia, bestående av endast 25-åringar skulle med stor sannolikhet vara betydligt mindre givande än ett med åldersvariation.

Effektivitetstänkandet kan också medföra problem, då det gäller grundutbildningen. Idealstudenten är, precis som idealforskaren, ung och snabb i sitt kunskapsstillägnande. Avsikten är att studenten snabbt ska komma ut i yrkeslivet och göra en samhällsnyttig insats. Universitetet har dock andra uppgifter än att tillhandahålla yrkesutbildning. Vi har bl a ansvar för att det livslånga lärandet kan bli verklighet genom att utforma fortbildningskurser anpassade till yrkesverksamma.

Universitetet har också ansvar för folkbildningen. Ett viktigt sätt att tillgodose dessa intressen är kvällskurserna. De som väljer att gå dessa kurser har ett genuint intresse för ämnet och offerar en stor del av sin fritid. Eftersom de i allmänhet i första hand är intresserade av lära sig något och inte att erövra poäng, är de inte effektiva med de enkla mått statsmakten tillämpar. Om ett alltför snävt effektivitetsmått appliceras, finns det risk för att en viktig del av universitetets verksamhet dör ut. Klokt nog har universitetsstyrelsen tagit sitt ansvar och fattat beslut om särskilt stöd till dessa kurser.

MARTIN FRITZ, prorektor

Carl Tham svarar på Rothsteins krönika

BO ROTHSTEIN PÅSTÅR i sin "krönika" i nummer 2 (nov 1997) av GU Journalen att "Regeringen vill ha lydig professorer eftersom man nu har föreslagit riksdagen att ta bort det särskilda förbudet mot att avskeda dem p g a att man inte gillar vad de sysslar med..." Detta påstående är en lögn. Ändringen innebär att de professorer som anställdes efter årsskiftet 1998/99 omfattas av det gängse anställningsskyddet på svensk arbetsmarknad. Det betyder att en uppsägning måste vara sakligt grundad enligt lagen om anställningsskydd. Professorn är därigenom skyddad mot godtyckliga uppsägningar från arbetsgivarens sida och kan få sin sak objektivt bedömd av domstol. Som redovisas i förarbetena till ändringen får en statlig arbetsgivare inte i någon form bestraffa en offentliganställd därför att han eller hon har utnyttjat sina grundlagsskyddade rättigheter, t ex yttrandefrihet. Direkt av regeringsformen följer för övrigt att

statliga myndigheter är skyldiga att iaktta saktighet i sin verksamhet. Dessutom vilar anställningsskyddslagen på den förutsättningen att en uppsägning inte kan anses sakligt grundad när den enbart beror på arbetstagarens politiska uppfattning. Forskningens frihet skyddas sedan tidigare genom en särskild bestämmelse i högskolelagen. Det sägs där att forskningsproblem får fritt väljas, att forskningsmetoder får fritt utvecklas och att forskningsresultatet får fritt publiceras. Den bestämmelsen har självklart inte ändrats.

Jag måste dock erkänna att jag har svårt att första varför Du, Bo Rothstein, mot Ditt bättre vetande gör sådana påståenden. Det skadar Ditt anseende som seriös forskare och debattör.

CARL THAM
Utbildningsminister

Replik: Bo Rothstein

OM AVSKAFFANDET AV det särskilda anställningsskyddet i högskolelagen inte har någon betydelse, varför då ta bort det? Och om detta kan jag säga att Carl Tham har fel ity jag har varit där. I juni 1993 erhöj jag en professur vid dåvarande Arbetslivscentrum, numera Arbetslivsinstitutet i Stockholm. Eftersom denna forskningsinstitution inte var en högskola så visade det sig att min tjänst inte omfattades av något lagskydd mot uppsägning pga av arbetsbrist. Då jag erhöj min nuvarande tjänst vid Göteborgs universitet, erbjöd jag mig att vara kvar i utbyte mot att få ett liknande lagskydd som professorerna vid universitetet. Det ville man emellertid inte ge mig och från tjänstemännen i kanslihuset motiverades detta muntligt (man vågade inte skriftligt) med att man då ju inte skulle kunna lägga ner Arbetslivscentrum!

Istället erbjöds jag en (närmast sanlös) löneförhöjning. Carl Tham vet kanske inte om denna episod, men jag har solida fakta i målet och han är skyldig mig en ursäkt för att ha kallat det jag skrivit för en lögn.

Varför är detta viktigt. Jo, den forskning jag bedriver råkar ofta bli politiskt kontroversiell. Statsråd och statssekreterare har ofta retat upp sig då mina forskningsresultat inte stämmer med deras politiska värderingar. Jag vill inte i framtiden råka in i en situation där hungriga statssekreterare flåsar mig i nacken och hotar lägga ner den forskning jag bedriver. Carl Thams syn på den politiska makten är farlig och naiv. Och han borde veta bättre än att anta att jag skulle skriva någonting utan att ha saklig grund för det. Jag skall i näder acceptera hans ursäkter, alla kan ju göra misstag.

BO ROTHSTEIN
August Röhs's' professur i
statsvetenskap

Pressröster

” I ett längre historiskt perspektiv var 68 års händelser inte särskilt revolutionerande. Studentradikalismen ter sig vid närmare betraktande som ett utsläpp av intellektuellt köksavfall, en smula näring och en liten dos kvardröjande gift, skriver Stig Strömholm, professor emeritus och förutvarande rektor vid Uppsala universitet.

Betydligt viktigare var den långsiktiga förändring som inleddes på sextiotalet: Övergången från en elithögskola till dagens masshögskola.

(Aftonbladet 6 mars)

” Vi vill att utbildnings- och forskningspolitiken lyfts upp till statsrådsberedningen och där samordnas med arbetsmarknads-, energi- och näringspolitik. I dag har vi för lite samspel på politisk nivå. Utbildningen är för lite styrd av kunskapspolitik som sätter industrins behov i fokus, säger Camilla Modéer, ansvarig för utbildningsfrågor på Industriförbundet.

Hon efterlyser ett ökat samarbete mellan politikerna och näringslivet för att överbrygga den klyfta som senare års utbildningspolitik skapat.

(Dagens Industri 24 februari)

” Sjukvården i Väst-sverige står inför ett vägval. Om den medicinska fakultetens möjligheter att utveckla sjukvården och näringslivet skall kunna utnyttjas måste de ekonomiska resurserna användas på ett mera genomtänkt sätt, skriver dekanus Göran Bondjers och professor Staffan Edén vid medicinska fakulteten i en debattartikel i Arbetet.

De menar att vi ska använda kunskaperna som finns bland lärare och forskare för att förbättra sjukvården. Då blir även det ekonomiska resultatet bättre. Om inte sjukvården tillförs mer resurser, då riskerar sjukvårdskrisen att förvärras.

(Arbetet Nyheterna 3 mars)

GU JOURNALEN är en informations- och personaltidning från Göteborgs universitet REDAKTÖR: Allan Eriksson LAYOUT/GRAFISK FORMGIVNING: Anders Eurén. ANSVARIG UTGIVARE: Siv Bondenäs Brink STF ANSVARIG UTGIVARE: Åke Petterson MEDVERKANDE SKRIBENTER: Eva Lundgren, Peter Olofsson, Anders Franck, Åke Petterson, Stellan Welin och Lennart Olausson ADRESS: Informationsavdelningen, Göteborgs universitet, Box 100, 405 30 Göteborg. TEL: 031-773 1021. FAX: 031-773 4354 E-POST: Allan.Eriksson@adm.gu.se INTERNET: http://www.gu.se/html/aktuellt.html TRYCK: Arktryckarna AB, Göteborg. Tidningen trycks på miljövänligt papper som uppfyller kraven för Svanenmärkning. UPPLAGA: 5 200 ex UTGIVNING: 8 nummer/år. Nästa nummer kommer den 21 april. MANUSSTOPP: 6 april ADRESSÄNDRING: Gör skriftlig anmälan till redaktionen. För obeställt material ansvaras ej. Citera gärna, men ange källa. ISSN 1402-9626

Att bedriva kvalitetsarbete kräver resurser

Nytt från ledningen

Ett ambitiöst kvalitetsarbete i en tungrodd organisation med oklara beslutsvägar.

Det är några intryck från kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet som förmedlas i den självvärdering som nu är sammanställd.

STYRELSEN HAR NYLIGEN fastställt självvärderingen som ska ligga till grund för Högskoleverkets granskning av kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet senare i vår.

Några har hävdat att självvärderingen är alltför kritisk. Men det synsättet bygger på en missuppfattning om vad självvärderingen är till för, menar Berit Askling, professor i pedagogik, universitetsråd och ledare för enheten för kvalitetssäkring och kvalitetsutveckling.

Självvärderingen går inte ut på att tala om vad universitetet gör bra eller dåligt i forskning eller undervisning. Utan självvärderingen och den kommande bedömningen syftar till att se efter hur universitetet tar sitt ansvar att själv kontrollera att kvaliteten är god i den egna verksamheten, och vad man gör för att förbättra den.

Tolvpunkters program

Göteborgs universitet antog för två år sedan ett kvalitets-säkringsprogram, ett tolvpunkters program. Där står det bl a att kursutvärderingar och uppföljningar skall göras regelbundet. Programmet är uni-

versitetets lilla regelbok för hur man ska sköta sin kvalitetskontroll, och det är detta som självvärderingen handlar om.

Samtliga institutioner och fakulteter (även den gemensamma förvaltningen) har lämnat in självvärderingar. Sammanställningen och tolkningen av rapporterna har Berit Askling tillsammans med kvalitetsenheten svarat för.

Efterlevs med variation

Vad har de kommit fram till? Jo, de flesta är positiva till kvalitetsarbetet. Kvalitetssäkringssystemet efterlevs – men med variation.

Det finns stora skillnader mellan de olika fakulteternas förutsättningar att finansiera kvalitetsarbetet. De fakulteter som har långa program har bättre förutsättningar att investera i omfattande kvalitetsprogram jämfört med fakulteter med stor andel studenter på fristående kurser.

Inom universitetet känner man snart att man kommer till gräns då antalet åtgärder inte kan öka om inte medelstilldelningen också ökar – om man samtidigt skall bibehålla kvaliteten.

Oklar maktstruktur

De flesta institutioner är kritiska mot beslutsstrukturen och ansvarsfördelningen inom universitetet. Maktstrukturerna uppfattas som både svåra att överblicka och att påverka.

En viktig orsak är att Göte-

borgs universitet är starkt decentraliserat. Initiativtagandet sker samtidigt på flera olika nivåer och skapar en osäkerhet om vem som egentligen har ansvar för vad och vem som skall ta initiativ.

Men, betonar Berit Askling, det här problemet är inte unikt för Göteborgs universitet. Det förekommer på samtliga universitet.

Det visar hur svårt det är att svara mot statsmakernas krav på effektiv ledning och att samtidigt värna om akademins frihet och det egna universitetets särart. Styrkan vid Göteborgs universitet är att här finns en mycket god medvetenhet om hur problematiskt det är. Universitetsledningen har också vidtagit många åtgärder för att komma tillrätta med problemerna.

Inget reellt inflytande

En kritisk punkt som lyfts fram i rapporten är att studenterna är missnöjda med sitt inflytande över universitetet. De är formellt sett väl representerade i alla organ, men har inget reellt inflytande över beredningsprocessen. Studenterna menar att de kommer in alldeles för sent i beslutsprocessen.

Rapporterna från institutionerna och fakulteterna visar tydligt att Göteborgs universitet är en "mångkulturell akademi". En komplex organisation med långa beslutsvägar och många formella och informella informationskanaler.

En viktig orsak är att Göte-

borgs universitet är starkt decentraliserat.

Samtidigt är kvalitetssäkringsystemet ett sätt att bidra till att beslutsvägarna blir tydligare, menar Berit Askling. Det faktum att vi öppet redovisar kvalitetsarbetet drar ju igång inventeringar om vad man redan faktiskt gör – och ger då också incitament till att fundera över vad man dessutom skulle kunna göra.

Enligt Berit Askling är självvärderingen inte bara till för Högskoleverkets bedömargrupp.

Nej, självvärderingen är också en inbjudan till en diskussion inom universitetet. Är det en riktig bild som ges? Och vad kan vi göra nu utan att sitta och vänta på vad bedömargruppen ska tala om för oss vad vi ska göra?

ALLAN ERIKSSON

Fakta/Självvärderingen

Självvärderingen ligger till grund för Högskoleverkets granskning av kvalitetsarbetet vid Göteborgs universitet. Bedömargruppen besöker universitetet under fyra dagar den 4-7 maj. Syftet med utvärderingen är att vara ett medel för kvalitetsutveckling och självreflektion. Läs självvärderingen på GU:s webbsida: <http://www.gu.se/html/aktuellt.html>

Brister i de administrativa rutinerna

Internrevisionen riktar i sin årliga rapport kritik mot universitetet för bristande intern kontroll i de ekonomiska administrativa rutinerna. Men ett åtgärds paket ska komma till rätta med bristerna.

DEN INTERNA KONTROLLEN bör skärpas ytterligare, säger revisionschef Torie Kallin.

Styrelsen har nu fastställt revisionsrapporten för 1997 och utifrån rapporten har ett åtgärds paket tagits fram som ska se till att bristerna åtgärdas.

Internrevisionen har i sin granskning gjort några nedslag i verksamheten bland ett antal institutioner. Det går därför inte att dra några generella slutsatser för hela universitetet.

När det gäller betalningsrutiner har internrevisionen noterat följande allvarliga brister:

■ Ansvar och befogenheter är ottydligt definierade

■ Bristande attestinstruktioner

■ Det saknas realistiska budgetar

■ Resultatuppföljning och avstämning sköts dåligt

■ Den ekonomiska kompetensen är inte tillräckligt hög.

Enligt Torie Kallin är ett mål med god internkontroll att ansvar och befogenheter blir tydliggjort. Men det finns alltså brister på sina håll vad gäller just ansvarsfördelningen.

Den otydliga ansvarsfördelningen hänger ihop med organisationens struktur, med långtgående delegeringsansvar.

T ex prefekter och projektledare känner inte alltid till vad som ingår i deras ansvar. Vi lever inte heller i en värld med tydliga kund- och leverantörrelationer, det kan därför vara svårt att över-

blicka vilka medel som ska gå till vilka verksamheter och få en rättvisande redovisning.

En annan allvarlig punkt är bristande attestrutiner. Det har förekommit att institutionssekreterare attesterat samtliga leverantörsfakturer under ett helt år.

Det är alltså viktigt att skilja på vem som har behörighet att göra inköp och attesträtten och vem som ska formalisera en faktura.

Originalbiljett saknas

En av årets granskningar har varit att matcha inköpta färdhandlingar mot att det finns något ändamål angivet med tjänsteresan.

Granskningen visar att reseräkningar saknades och då oftare vid inrikesresor än vid utrikesresor. Där reseräkningar saknades fanns inte heller ändamålet med inköpta färdhandlingar angivet på annat sätt.

Ett annat problem är att originalbiljetten ofta saknades när färdbiljetter köpts för icke anställd personal som t ex gästföreläsare.

Den ekonomiska administrativa kompetensen varierar inom organisationen. Men nu finns en ekonomihandbok som stöd till personalen. Det pågår också utbildningar i syfte att höja kompetensen för administrativ personal, prefekter och ansvariga ledare.

En rad åtgärder till förbättring har dock skett. Det gäller både Ladoksystemet (inrapportering av studentuppgifter), IT-säkerheten och utbildningsprogrammet.

Jag ser mycket positivt på den antagna åtgärdslistan, säger Torie Kallin. Vi går åt rätt och håll, det går framåt med internkontrollen.

ALLAN ERIKSSON

Nya ledamöter i personalansvarsnämnden

Styrelsen har utsett tre ledamöter i personalansvarsnämnden (för mandatperioden 1998-01-01-2000-12-31): Hovrättsrådet Ann-Christine Persson (vice ordf. i styrelsen), bitr professor Margareta Wallin Peterson, zoologiska institutionen, och studentrepresentant Karin Rödbäck. De fackliga organisationerna företräds av Sören Sagne, SACO, Lennart Olsson, SEKO, och Eva Sjöberg, TCO-OF.

Dags för årsredovisningen

Årsredovisningen kommer även i år att skickas ut till alla anställda i slutet av mars.

Vill utfärda teologie examen

Ett förslag om att Göteborgs universitet ska få utfärda examensrätt för yrkesexamen teologie kandidatexamen, 160 poäng, har hemställts hos Högskoleverket. Rektor beslutade i enlighet med humanistiska fakultetsnämndens förslag.

Handelshögskolans råd

Rektor har beslutat att inrätta Handelshögskolans råd med uppgift att främja samarbetet mellan Handelshögskolan, näringsliv och samhälle vad gäller forskning och utbildning. Rådets mål är att Handelshögskolan ska ha hög kvalitet och internationell konkurrenskraft med speciell betoning på att utveckla Västsverige.

Press- och mediakontakter vid GU

En mediastrategi för rektorsämbetet har antagits. Denna strategi skall underlätta mediernas kontakter med universitetet.

Det är informationsdirektören och pressekreteraren som har det övergripande ansvaret för alla mediakontakter när det gäller rektorsämbetet – både att informera om viktiga beslut och vara ett stöd för styrelsen och rektor vid mediakontakter.

I policyn står det tydligt att informationsaspekten skall beaktas vid alla beslut, som rektor och styrelse fattar.

Dessutom skall hänsyn tas till vilka mediakonsekvenser besluten kan tänkas få.

För Göteborgs universitet är det viktigt att ha en god mediastrategi, ett gott förhållande till journalister och en hög servicenivå visavi medier, säger pressekreterare Åke Pettersson.

Beslutet innebär också att fakultetsnämnderna ska upprätta mediastrategier för det egna området. Dessa skall redovisas till rektor senast den 29 april.

Storsatsning på datautbildning för studenter

Rektor har beslutat att stödja universitetets studenter i datautbildning med totalt 600 000 kronor under 1998. Förslaget är framtaget av universitetets IT-avdelning och Göteborgs Förenade Studentkårer (GFS) gemensamt. GFS får bidrag till projektering, uppbyggnad, start och utveckling av projekten i följande delar:

- Helpdesk – GFS beviljas stöd för att upprätta helpdesk-funktion med 4 timmars telefonsupport per vardag under 98 års båda terminer.
- Datorutbildning – GFS beviljas stöd för upprättande av studentdatorutbildning för 1998 genom en grundplåt och en rörlig post om 465 kronor per student och genomgången 16-timmarsutbildning. Ersättning under 1998 utgår maximalt till 620 studenter.
- Webbredaktion – GFS beviljas stöd för att upprätta en webbredaktion för IT-inriktad studentinformation. Detta stöd faller väl inom ramen för det virtuella universitetet som Göteborgs universitet driver sedan några år.

GU stödjer projektet Örgryteorgeln

Sedan 1990 bedriver Göteborgs universitet ett stort, unikt och internationellt uppmärksammat orgelforskningsprojekt. Projektet består av två delar: en mera traditionellt akademisk del som kartlägger utformning, byggnation och klanger hos barockorglar. Den andra delen är en rekonstruktion och uppbyggnad av en nordtysk barockorgel i Örgryte nya kyrka.

Styrelsen beslutade vid sitt sammanträde den 6 februari att låta projektet Örgryteorgeln fortsätta. Målsättningen är att få till stånd en helt externfinansiering av projektet.

Notiser**Ny forskarby ska hjälpa företag**

Sahlgrenska Biomedicinska Innovationscentrum (SBIC) invigdes i början av mars på Medicinarberget. Den nya forskarbyn finns inledningsvis i två våningar i det gamla Anatomihuset på Medicinarberget.

– Det är ett idealläge, tycker VD Christer Hedman. Förhoppningen är att SBIC – som i dag rymmer sex företag – ska växa. Inför 2000 planerar man bygga ett nytt hus.

Målet är att forskarbyn ska sätta fart på tillväxten inom den medicinska industrin i Göteborgsregionen. Det finns redan i dag 200 företag inom denna sektor i Västsverige som tillsammans sysselsätter 5000 människor.

– Det finns en stark kunskapsexpansion inom det biomedicinska området. Nu kan vi ta vara på den kompetensen, säger Göran Bondjers, dekanus på medicinska fakulteten.

– Den medicinska forskarbyn är ett exempel på fullgörandet av den tredje uppgiften, fortsätter Göran Bondjers.

Han framhåller också vikten av den grundläggande forskningen eftersom utvecklandet av nya produkter och tjänster ofta har sin början i grundforskningen.

Bakom satsningen står Medicinsk Framtid i Väst, Göteborgs universitet, Göteborgs stad, Mölndals kommun och Länsstyrelsen i Västra Götaland.

RÄTTELSE

- Den utlovade artikelserien om GU Holding har av utrymmesskäl skjutits upp.
- Kanslichefen för konstnärliga fakultetetsnämnden heter Nils-Olov Halling, inte Jan-Olov Halling som GU Journalen felaktigt uppgav i förra numret.
- I förra numret skrev vi om det nyrinrättade nationella sekretariatet för genusforskning, som placeras vid Göteborgs universitet. Av rubriken att döma, "Göteborg blir centrum för genusforskning", kunde man få intrycket att det handlar om en ny satsning på genusforskningscentrum. Så är det naturligtvis inte. Göteborg är ju sedan många år ett centrum för genusforskning.

Det nya sekretariatets uppgift är att ha en nationell översikt över genusforskningen och bidra till att forskningens resultat sprids.

Stor risk för krångel år 2000

Milleniumskiftet drabbar även Göteborgs universitet. Ingen katastrof, men nog med problem kan det bli. Därför måste alla vid universitetet känna ansvar och hjälpa till med omställningen, uppmanar styrelsen.

IT-AVDELNINGEN understryker vikten av att varje fakultet och institution utser 2 000-ansvariga.

Arbetet med att ändra tvåpositionsärtalen till fyrapositioner måste nämligen gå fort.

Det finns ju en oätterkallelig deadline år 2000, men problemen kan uppstå redan 1999 på grund av att 99 har varit den största siffran som har kunnat lagras i datumfältet i datorerna. En tekniskt enkel insats väntar, men inventering och genomförandet kommer att ta tid.

Stort och mastigt arbete

IT-avdelningens nybildade projektgrupp kommer att hjälpa fakulteter och institutioner med probleminventering, riskanalys och införande av lämpligt åtgärds-

program. Det blir ett stort och mastigt arbete. Förutom projektgruppen beräknas 120 personer vara involverade.

– Då någon gång på 60-talet när dataåldern var ung och minneskapaciteten i datorerna begränsad kostade varje position i de stansade hälkortens stora pengar. Därför krev man 65 och inte 1965. Milleniumskiftet tänkte man inte så mycket på, det skulle nog lösa sig på vägen, förklarar Sven-Elof Kristenson, chef för IT-avdelningen.

GU placeras i grupp 3

I statskontorets riskgruppanalys placeras Göteborgs universitet i grupp 3. Betydligt allvarigare är det för myndigheter med tillsynsansvar som exempelvis försvaret. Men konsekvensen av 2000-problemet kan bli att IT-system eller tekniska lösningar även vid GU slutar att fungera eller ger felaktiga resultat.

– Det skulle ju inte vara särskilt lyckat om exempelvis ett forskningsprojekt med klimatkamrar

havererar mot slutet av projekttiden bara för att vi byter årtal, illustrerar Sven-Elof Kristenson.

Varla system som kommer att drabbas vet projektgruppen inte i dag. Generellt finns ett samband mellan mängden programkod i hårdvaran och risken för krångel.

Det finns tre huvudgrupper med applikationer som kan drabbas:

- Informationssystem som exempelvis studiedokumentationssystem
- IT-infrastruktur som nät för data, telefoni och video
- Andra tekniska system som hissar, larmsystem inpasseringssystem, frysar och analysutrustningar

Kostnaden för de gemensamma systemen beräknas till högst några miljoner kronor. För fakulteter och institutioner bör kostnaden kunna ligga inom enheternas budget.

PETER OLOFSSON

GU bryter mot kopieringsavtalet

Flera institutioner har brutit mot kopieringsavtalet mellan universitetet och Bonus. Universitetet riskerar att få betala stora skadestånd om inte avtalet följs.

BONUS RIKTAR ALLVARLIG kritik mot några av universitetets institutioner för olovlig kopiering. Juridiska avdelningen uppmanar därför institutioner och motsvarande enheter att följa kopieringsavtalet. Om inte avtalet följs hotar Bonus att stämma universitetet. En A3 affisch med kopieringsavtalet har redan distribuerats till alla institutioner.

Rätten att ta kopior ur upphovsrättsligt skyddade verk är starkt begränsad i upphovsrättslagen. Men för att underlätta

lärnans kopieringsbehov och yrkesutövning har staten träffat ett avtal (gällande från den 1 juli 1994) om kopiering inom högskoleområdet med upphovsrättsinnehavarnas organisationer genom Bonus (Bild Ord Not Upphovsrättslig Samorganisation).

Vad är tillåtet?

Alla lärare vid universitetet har rätt att ta ett visst antal kopior för att komplettera kurslitteraturen. Kopiering utöver avtalet kan bara ske efter särskilt tillstånd av verkets rättsinnehavare, dvs författaren och förlaget som gett ut boken.

Vad är tillåtet? Lärare får alltid kopiera tre hela exemplar av ett verk oavsett sidantal. När det

gäller att komplettera kurslitteraturen finns en begränsning:

Läraren får kopiera högst 15 procent av sidantalet i en bok, tidning, skrift m m, dock ej mer än 15 sidor åt sina studenter.

För mer information om vad som gäller, läs affischen som skall finnas vid alla kopieringsapparater. Om du är tveksam, ta kontakt med prefekten och be att få ta del av hela kopieringsavtalet.

Juridiska avdelningen står också till tjänst med ytterligare upplysningar och råd, telefon: 773 1092 eller 773 4362.

ALLAN ERIKSSON

Lagen om offentlig upphandling tvingande

När du köper in varor och tjänster gäller vissa regler. Allt över ett basbelopp skall upphandlas. Men kontrollera först om universitetet redan har ett ramavtal.

I ÅR KOMMER Göteborgs universitet att köpa varor och tjänster till ett värde av omkring 700 miljoner kronor. Det senaste året har antalet ingångna ramavtal ökat kraftigt och uppgår i dag till över 100.

Ramavtal är övergripande avtal som tecknas för hela universitetet – för varor och tjänster vilka används kontinuerligt (ex böcker, kaffe, resor och hotell). Ramavtal är tvingande och gäller framför andra avtal.

Anledningen till att universitetet tecknar så många avtal är främst att lagen om offentlig

upphandling (1995) måste följas. I princip allt skall upphandlas – om värdet är över ett basbelopp, betonar upphandlingsansvariga Birgitta Jernström.

– Det finns mycket pengar att spara genom att göra gemensam upphandling, säger hon. Bara under budgetåret 1994/95 gjorde vi besparingar på minst 20 miljoner kronor.

Vad gäller då vid inköp av varor och tjänster? Om värdet är mellan ett basbelopp (fn 38 400 kr) och drygt en miljon kr, då skall sk förklarad upphandling alltid äga rum. Detta innebär att man skall annonsera i Anbudsjournalen eller, i undantagsfall, begära in offerter från minst fem leverantörer. Vid frågor kontakta upphandlingsenheten.

Men om det däremot finns ramavtal skall dessa alltid användas i första hand. Några exempel på ramavtal är resetjänster, kontorsmaterial, betalkort och kopiering. Till de större ramavtalen finns olika inköpsgrupper, exempelvis Resegruppen.

För inköp av varor över en miljon kronor gäller särskild EU-upphandling och då skall upphandlingsenheten alltid kontaktas.

Men allt behöver inte upphandlas. Det finns några få undantag: anställningsavtal, hyreskontrakt och forskning.

ALLAN ERIKSSON

Mer information om vad som gäller vid upphandling och vilka ramavtal som finns, hittar du på GU:s webbadress: <http://guf.adm.gu.se/>

Tham stöder reformering av GU

Utbildningsminister Carl Tham välkomnar förslaget att organisera Göteborgs universitet i olika akademier.

– Det är en väldigt intressant analys av universitetets uppgift som ger ett helhetstänkande på vad kunskap och utbildning är, sa han.

THAMS FÖRSLAG ÄR att förändra de traditionella strukturerna inom högskolesektorn – med fler utbildningar som korsar gränserna och en uppluckring av gamla fakultetsstrukturer.

Den nya lagstiftningen ger också universitet och högskolor större frihet att organisera sin verksamhet. En förändring är att anslag i fortsättningen kommer att ges till kunskapsråden, och inte som tidigare till fakulteter.

– Det är bra att Göteborgs universitet tar vara på denna frihet. Förslaget är ett av de mest genomtänkta som jag har sett, kommenterade Carl Tham när Bo Samuelsson presenterade visionen för Göteborgs universitet vid en debatt om kunskapssyn, som anordnades av socialdemokratiska högskoleföreningen i februari.

Utgångspunkten i visionen är att universitetet ska utveckla de tvärdisciplinära verksamheterna – men utan att det sker på bekostnad av specialiseringarna.

Nya akademier

Det är genom etablerandet av nya akademier som traditionella strukturer ska brytas ner och därmed nya gränsöverskridande utbildningar och forskningsinriktningar skapas.

– En idé är att universitetet skulle bestå av fyra akademier: en naturvetenskaplig, en hälsovetenskaplig, en kulturvetenskaplig och en temakademi.

– Den här modellen ger större flexibilitet och bygger på en gemensam syn på kunskapsbildning, poängterade Bo Samuelsson.

Mångfalden och det stora kursutbudet vid Göteborgs universitet är bra, tyckte Carl Tham som samtidigt varnade för att det kanske inte går att ha för många små institutioner utspridda, eftersom det blir för dyrt.

– Det är inte säkert att det ansvaret ska tas på vartenda universitet. Det krävs ett nationellt ansvar.

Handlar om kunskapsbildning

Bo Samuelsson betonade att universitetets enda uppgift är lärande, även tredje uppgiften handlar om kunskapsbildning. Tham höll med om detta.

– Egentligen är det en samlad uppgift. I den uppgiften ingår att lärandet måste

ske i ett spänningsfullt samspel mellan universitet och högskolor och det omgivande samhället.

Men det är inte enkelt att uppnå en bra balans, medgav Tham. En alltför specialiserad, snäv forskning är inte bra, men inte heller om forskningen är alltför bred.

– Det är inte meningen att forskningens ska anpassa sig allt för mycket till samhällets behov. Arbetsmarknaden förändras snabbt och de som specialiserar sig hårt riskerar att hamna utanför. Vad näringslivet vill ha är inte färdigstöpta studenter – utan duktiga personer.

Ökade resurser fram till 2 000

Flera i publiken ställde frågor vad gäller den nya forskarutbildningens konsekvenser för humaniora och samhällsvetenskap. Carl Tham hävdade bestämt att dessa ämnen inte missgynnas:

– Nu bygger vi ut högskolan och satsar 60 000 nya platser, varva de flesta platser är inom teknik och naturvetenskap. Men det sker inte på bekostnad på humaniora och samhällsvetenskap. Universitet och

högskolor får totalt sett ett resurstillskott på fyra miljarder kronor fram till år 2000. Vi satsar dessutom extra på studiefinansiering av doktorandtjänster.

En ökad satsning på små- och medelstora högskolor är viktig för den regionala utvecklingen, framhöll Tham.

– Alla undersökningar visar entydigt att utbildningsnivån har en stor betydelse för den ekonomiska tillväxten och för samhällsivet i stort. Vi behöver en allmänt högre utbildningsnivå i Sverige.

Han avfärdade också den påstådda motsatsen som finns mellan spets- och breddutbildningar.

– En bredd är viktig för att inte missa talanger och begåvningar som kanske inte är fullt medvetna om sin potential. En högskola kan naturligtvis inte ha samma bredd som ett universitet – men det krävs en viss bredd och spets.

Tanken på ett västsvenskt universitet

Bo Samuelsson betonade att det politiska initiativet till att starta en ny högskola i Göteborgs regionen måste ingå i planer-

na på ett västsvenskt universitet – enligt "kalifornisk modell" – där alla högskolor i regionen ingår.

Den tanken fick starkt stöd av Carl Tham.

– I storstäderna behövs en förstärkning av högre utbildning, sa han.

Vilken kunskap ska vi då ha i framtiden? Är det färre humanister och fler tekniker som behövs?

– Troligen blir det färre satsningar inom humaniora och samhällsvetenskap i framtiden, sa Carl Tham. I dag tar dom hälften av platserna och den fördelningen är inte bra. Vi behöver fler naturvetare och tekniker i Sverige. Vi kan inte ta vara på tekniker i dag för att det saknas utbildat folk.

– Dagens utbildning och forskning svarar inte mot samhällets behov, betonade Carl Tham, som gärna ser fler kombinationsutbildningar mellan t ex teknik och humaniora.

ALLAN ERIKSSON

Carl Tham och Bo Samuelsson var i stort sett överens om synen på kunskap. Carl Tham rosade rektors förslag till reformering av GU.

Bokförlag finansierar doktorand i Göteborg

Bokförlaget Natur och Kultur har beslutat att finansiera tre doktorandlöner under fyra år. Bland annat vill man stödja språkvetenskapliga ämnen i Göteborg.

FÖRUTOM GÖTEBORGS UNIVERSITET har även samhällsvetenskapliga fakulteten i Lund och humanistiska fakultetens historisk-filosofiska sektion i Stockholm fått del av erbjudandet.

– Vi vill göra en insats inom dessa områden, berättar Erik Timén på Natur och Kultur. Vi vill ge ut goda böcker och då behövs det förstås god forskning. Samhällsvetenskaplig och humanistisk forskning ligger

förlaget varmt om hjärtat och det känns roligt att kunna göra en insats.

Hjälp till en fattig vän i nöden

För Göteborgs universitets del gäller erbjudandet i första hand forskning rörande lexikologi. En av bokförlagets rådgivare har varit professor Lars-Gunnar Andersson:

– Det är verkligen roligt att någon utanför vår värld är villig att stödja oss, säger han. Vi har ont om externt stöd, inom naturvetenskapliga och ekonomiska ämnen är sådant mycket vanligare. Jag hoppas att vi kan visa oss så duktiga att det här kan leda till

fler initiativ. Natur och Kultur gör på detta sätt en insats inom områden där det verkligen behövs och det vore förfärligt tråkigt om detta på något sätt missuppfattades. Jag ser detta erbjudande som hjälp till en fattig vän i nöden.

Det är den humanistiska fakultetsnämnden som ska utse vilken doktorand som ska erbjudas stödet.

EVA LUNGGREN

Vilken sorts läkare skall vi ha?

TEXT: ANDERS FRANCK
FOTO: HILLEVI NAGEL

"I grund och botten är det rätt enkelt", säger Johan Pontén. "Det handlar om att..."
Han funderar en mikrosekund eller så.
"...se människan."
Tanken är inte ny. Inte formuleringen heller.
"Se människan."

Det är ett humanistiskt fältrop med traditioner. Närmast heliga sådana, som bekant. Som rekryteringsprincip vid antagningen till den svenska läkarutbildningen är det inte lika etablerat. Men det ska det bli, hoppas och tror Johan Pontén.

JOHAN PONTÉN ÄR ÖVERLÄKARE på anestesi-intensivvårdsavdelningen vid Sahlgrenska universitetssjukhuset – med thorax som specialitet eller nogta taget subspecialitet. Han är forskare vid samma sjukhus. Han är lektor på läkarlinjen vid Göteborgs universitet. (Vilket också det betyder Sahlgrenska.) Han är sist men inte minst en av administratörerna, och ideologerna, bakom utbildningen på detta program – såsom dels ordförande i en grupp

kursansvariga där, dels ledamot av Medicinska fakultetens utbildningsnämnd.

Ber man honom själv redogöra för vad detta i praktiken innebär lämnar han – snabbt och överskådligt som om den vore förhandsbeställd – följande arbetsbeskrivning.

En dag – "plus något jourpass" – i veckan sköter han om patienter; är "delaktig i den kliniska processen"; står, eller rättare sagt går, "på golvet".

– Som narkosläkare rör man sig ju över hela det sjukhus där man är verksam. Än behövs man här, än där. Man är lite av en hydra.

Några dagar i veckan lär han läkarstuderande på kirurgkursen "akut omhändertagande då vitala funktioner sviktar". Och "lär" betyder då inte "viftar med overheadpointern" eller "bankar in termer". Det betyder "handledning" – "bedside" och vid grupparbeten.

Undervisningen alltmer problemorienterad

– Läkarutbildningen har under de senaste decennierna utvecklats på samma sätt som all annan utbildning. Från traditionell katederundervisning i riktning mot problemorientering och aktivt kunskapsökande. Det har inneburit att den blivit inte bara roligare – för alla inblandade parter – utan också mer användbar. Mer gedigen – och mer verklighetsanknuten.

Så är det vetenskapen. Den ägnar Johan Pontén sig åt när han kan. Det är "alltför sällan".

Dygnet har tyvärr inte mer än 24 timmar

– Forskning kräver tid som man som läkare i allmänhet inte har. Dygnet är tyvärr inte mer än tjugofyra timmar långt. Men man ska inte gnälla. Det kommer man ingen vart med. Och vill man kan man skaffa sig den där tiden. I min situation måste man. Det är absolut nödvändigt. Utan att forska kan man inte vara universitetslärare.

Slutligen är det då uppdragen som ansvarig för medicinarutbildningen. Det vill säga: som en av de ansvariga för ganska många av kurserna på schemat för denna utbildning (närmare bestämt alla de som under de två första åren ingår i den) och (på sin post i utbildningsnämnden) en av de ansvariga för utbildningen i stort.

Och det är uppdrag som Johan Pontén kan tala länge om. Det gör han också om han får chansen. Länge – och med starkt engagemang. Att syssla med läkarutbildning är – det hör man genast – inte en plikt vilken som helst. Stundtals låter det inte som om han betraktade det som någon plikt alls. I varje fall inte någon tyngre sådan. Mer, faktiskt, som ett personligt intresse. (Gissningsvis utesluter det ena inte det andra.)

samtal. Den sortens lämplighetstest är vid läkarutbildningen i Göteborg numera en realitet. Den infördes – av bland andra Johan Pontén – för några år sedan. Som vad man skulle kunna kalla en partiell reform.

Intervjuer som komplement

– Vi bestämde oss, efter några provomgångar, för att använda strukturerade intervjuer som komplement till betygsurvalet – till hälften av platserna på läkarlinjen. Urvalsmetoden underkastas nu kontinuerlig utvärdering.

– Har man någon gång varit med om att utbilda fel person till läkare gör man, om man kan undvika det, inte om det. Det är ett misslyckande som kostar så oerhört mycket – både för den individen och för samhället.

– En del kritik har riktats mot intervjumetoden. Det är somliga inom fakulteten som uttryckt viss skepsis. "Man sitter inte och tycker om folk", resonerar de. Det är en hållning typisk för oss naturvetare. Vi ska helst kvantifiera. Väga och mäta. Men social kompetens och empati kan man inte väga och mäta. Det är variabler som man måste begagna sig av andra medel för att komma åt. Man måste – jag upprepar det – se människan. Och det blir det fler och fler som förstår, säger Johan Pontén.

Och när man har upptäckt denna människa? Det nya läkarämnet? Och hon antagits till utbildningen?

– Då är frågan vad hon ska lära sig för något. Vad hennes utbildning ska innehålla.

Det är enligt Johan Pontén en fråga som man som ansvarig för den utbildningen alltid måste ställa sig. Men i synnerhet just nu.

– I höst förändras de yttre villkoren för läkarutbildningen radikalt. Hittills har den varit fem och ett halvt år lång och omfattat 43 kalenderveckor om året. Nu kommer de där 43 veckorna att minskas till 40. CSN betalar inte ut studiemedel för längre period. Där försvinner alltså tre veckor om året. Tre veckor om året i fem och ett halvt år – det gör nästan sju veckor. Till det kommer att praktiktiden – AT – krymper från tjugoen månader till arton. Allt som allt blir det i runda svängar ett halvårs kortare utbildning.

– Detta kommer naturligtvis att medföra kraftiga kvalitativa inskränkningar. Och vad gör man åt det? Den nöten försöker vi som på olika sätt är inblandade i uppläggnings av läkarutbildningen nu att knäcka. Mycket av det som i dag står på vårt schema måste bort därifrån. Det är bara att inse. Vissa av de kunskaper som vi i dag försöker bibringa våra studenter kommer vi från och med nästa termin inte att kunna bibringa dem.

– Vi är alltså piskade att välja. Vad ska vi offra? Vilka av de där kunskaperna är av den karaktären att de studerande i nödfall klarar sig utan dem?

– Det måste vi bestämma oss för. Och det illa kvickt. Det är tufft. Men det kan också vara nyttigt. Det tvingar oss att tänka efter. Vad är det vi tycker är viktigast i vår utbildning? Hur definierar vi målet för den? Vad är det för slags läkare vi vill ha?

– Och det tvingar oss därmed att se – människan.

Men det Johan Pontén i den medicinska världen har blivit mest känd för är nog sina åsikter om inte läkarlinjen utan vägen dit. Intagningen till utbildningen där. Och det är dem han sammanfattar i sin *Ecce homo*-lära. När man – så kan den i sin tur summeras – ska försöka avgöra hur väl någon kommer att passa för läkaryrket är det inte enbart pappren på hans eller hennes studieprestationer man bör titta på. Man bör dessutom – se människan.

Social kompetens, lyhördhet och empati

– För att bli en bra läkare måste man vara i besittning också av kvaliteter som inte låter sig digitaliseras i ett studentbetyg, säger Johan Pontén. Sådana som social kompetens, lyhördhet och empati. Den som söker upp en läkare gör inte det därför att han prompt vill träffa någon som har femmor i alla gymnasiämnen. Det är han förmodligen måttligt angelägen om. Däremot vågar jag lova att han vill träffa just en människa – en människa som kan sitt jobb men som dessutom har förmågan att lyssna och förstå.

– Men hur får man veta om en sökande till läkarutbildningen är utrustad med de egenskaper-na? Det får man naturligtvis inte. Inte med hundraprocentig säkerhet. Och man får det definitivt inte bara genom att ta reda på vad vederbörande har för betyg i matte eller fysik.

– Men man kan ändå bilda sig en hygglig uppfattning om det. Men då måste man öga mot öga möta honom eller henne och föra ett fördjupat

KRÖNIKAN

Humaniora och forskarutbildningen

FOTO: ALMAN ERINSSON

Det har förts en lång och stundtals häftig debatt i anslutning till den sedan länge aviserade förändringen av forskarutbildningen vid våra svenska universitet. I första hand är det humanisterna som har reagerat mot reformen och också de som pekats ut som de största syndarna, men den kommer också att medföra ändringar för övriga fakulteter.

Det förefaller ha varit två problem som ska lösas. Liksom den borgerliga regeringen menar den socialdemokratiska att det måste komma fram fler doktorer, men att det tar för lång tid för doktoranderna att bli färdiga. Det andra problemet är att alltför många doktorander tar studielån för sin forskarutbildningen alltför länge. Detta utgör en belastning för statskassan.

Det andra problemet har man löst så att från den 1:e januari 1998 får man bara ha studielån under ett läsår som doktorand. De övriga reglerna gäller från april.

Den lösning som har givits oss på det första problemet är att fakulteterna skall garantera försörjningen för de doktorander man antar under den tid det tar att fullborda sin forskarutbildning, garantin skall sträcka sig över 4-5 år. På så sätt hoppas man att fler doktoranderna ska bli färdiga fortare.

Vad får reformen för effekter på Humanistiska fakulteten i Göteborg? Låt mig först säga att forskarutbildningen inte har skötts på bästa sätt av oss humanister. Vi har antagit för många doktorander i förhållande till de handledarresurser som vi har. Många av dem har fått gå alltför länge utan en rimlig försörjning. Att vi gjort så beror bland annat på det starka tryck som finns på att komma in på forskarutbildningen, trots de villkor som vi kan erbjuda.

Under senare år har vi liksom de vid andra humanistiska fakulteter runt om i landet skärpt kraven i forskarutbildningen. Vi har bl a satsat fakultetens egna medel på fler doktorandtjänster. Detta har lett till att fler doktorander blir färdiga och att det går på kortare tid.

Nu står vi inför att genomföra den nya reformen och då skall vi inte måla framtiden helt i svart utan ta oss an den utmaningen. Reformen skapar problem och gör det nödvändigt för oss att ordentligt granska vår egen verksamhet. Men för att kunna göra detta måste målet för forskarutbildningen diskuteras grundligt. Och det har inte gjorts. Om vi ser forskarutbildningsreformen i anslutning till de nya krav som ställs på rekrytering till tjänster inom universitet och högskolor från 1999, där pedagogiska meriter skall väga lika tungt som forskningsmässiga, måste detta leda till att vi skall utbilda våra doktorander på ett något annat sätt än tidigare.

I debatten har humanisterna framhållit att den begränsning av antagningen av nya doktorander, som blir följden av reformen, leder till att vi inom många humanistiska ämnen kommer att ha svårt att få goda forskningsmiljöer. Vi har trettio forskarutbildningsämnen. De medel vi i dag får från statskassan för att inrätta doktorandtjänster räcker till ca 25 nya tjänster om året. Samtidigt ställs krav på att vi skall få ut mer än 30 doktorer om året. Ekvationen går inte riktigt ihop.

Ett annat – kanske inte lika svårt – problem är hur vi skall kunna få korta den genomsnittliga nettostudietiden med två år. Detta måste innebära att de doktorander vi antar från början måste ha färdiga och väl avgränsade avhandlingsämnen och där till vara så metodiskt fullgjorda att de snabbt kan komma igång med sitt avhandlingskrivande.

Det är dock svårt att se hur vi skall kunna ha tillräckligt stora forskningsmiljöer i majoriteten av våra ämnen om vi inte får ett rejält tillskott till fakulteten i form av permanenta doktorandtjänster. Då tror jag att vi kan fortsätta vårt arbete med goda förhoppningar, om inte kommer vi att drabbas av allvarliga problem inom en femårsperiod.

LENNART OLAUSSON
Dekanus
Humanistiska fakulteten

PROFILN

NAMN: Johan Pontén
ÅLDER: 49 år
BOR: Med hustru och två söner i Örgryte
UPPVÄXT: På Berzeligatan i Göteborg
FRITIDSINTRESSEN: Familjen

ELEKTRONISKA TIDSKRIFTER PÅ UB – EN DRÖM FÖR LÄSAREN!

- Alltid på plats
- Tillgänglig dygnet runt
- Du plockar ut artiklarna direkt vid Din egen dator

På Universitetsbiblioteket finns det idag totalt ca 15 000 tidskrifter fördelade på alla ämnesområden och språk.

Det är rimligt att anta, att ett stort antal av de vetenskapliga tidskrifterna inom ett par år även finns i en elektronisk version. Just nu sker en snabb utveckling.

Den elektroniska tidskriften finns i olika utföranden – allt ifrån att vara en exakt kopia av den tryckta versionen till att endast ge några få specialartiklar ur varje nummer i den elektroniska versionen. Just nu finns många titlar tillgängliga på nätet helt gratis!

Den vetenskapliga tidskriften har annars under prenumera-tionsåret 1998 i snitt haft pris-ökningar på ca 25 procent för flera av universitetets centrala ämnesområden och vid prenu-meration av både pappers- och elektronisk produkt kan priset öka ytterligare.

VAD FINNS PÅ UB IDAG?

Inom det humanistiska ämnesområdet finns Project Muse som är en fulltextdatabas som innehåller artiklar ur mer än 40 tidskrifter i ämnesområdena lit-teraturteori, klassiska språk, pedagogik, filosofi, film, teater, video, politik, historia, religion och kultur.

Detta är åtkomligt via Cen-tralbibliotekets hemsida.

IDEAL som innehåller ca 175 tidskrifter varav ca 70 är biome-dicinska och Springer Verlag vars titlar för närvarande kan nås av alla användare inom Göteborgs universitet.

Länk till ovanstående samt ett antal andra tidskrifter inom det biomedicinska området finns på Biomedicinska biblio-tekets hemsida.

På Ekonomiska biblioteket finns Financial Times i fulltext och databasen ABI-inform som indexerar mer än 1 000 tidskrif-ter varav cirka 400 i fulltext inom företagsekonomi.

Inom kort kommer det på UB:s hemsida att finnas en för-teckning över UB:s samtliga elektroniska tidskrifter.

UB BEVAKAR UTVECKLINGEN!

Några av de viktigaste frågeställ-ningarna inför en övergång till elektroniska tidskrifter är be-varandespekten och tillgäng-ligheten.

Vad händer när vi säger upp en prenumeration? Har vi då möjlighet att komma åt de vi prenumererat på?

På Universitetsbiblioteket drivs nu ett projekt som skall utvärdera och följa utveckling- en inom detta område.

Birgitta Stevinger
informationsbibliotekarie

Ett centrum där man ser ljus på tillvaron

På Storgatan ligger Ljuscentrum – ett tvärvetenskapligt centrum med få motsvarigheter i världen. Här bedrivs forskning och undervisning om ljus i alla dess upptäckliga aspekter.

TOMMY THUVESSON tar emot och visar lokalerna. Efter ett förflutet som projektledare för ljusfestivalen är det nu han som tillsammans med en sekreterare har ansvar för att bygga upp centret och föra nya projekt i hamn.

– Till hösten börjar en tjugopoängskurs, berättar Tommy Thuve-sson, i ämnet Människa och Ljused, vilken ska leda till examen på magisternivå.

– Sökande till utbildningen måste ha minst 120 högskolepoäng vilka på något sätt ska relatera till vår verksamhet. De kurser vi gett tidigare har främst vänt sig till sjukvårdspersonal. De har behandlat belysning och seende och vi har haft ett projekt med inredningsarkitekt Gunnilla Brunnström om belysning för äldre och synsvaga.

Bred utbildning

Men magisterutbildningen blir betydligt mer tvärvetenskaplig och ska kunna sökas av alla som på något sätt sysslar med ljus: tekniker, konststuderande och arkitekter till exempel. Utbildningen kommer att behandla ljus ur medicinsk, psykologisk-, teknisk-, estetisk- och miljösynpunkt och blir alltså mycket bred.

– Något som är mycket spännande är att utbildningen ska avslutas med att studenterna får genomföra ljusfestivalen i alla dess delar. Det blir de som själva får ta hand om teknik, ekonomi, planering och ledarskap och på så sätt visa upp vad de lärt under två års studier!

Till de mer uppseendeväckande projekt som Ljuscentrum tänker genomföra hör de så kallade utomhuslaboratorierna.

– Vi ska genom samarbete med Göteborgs kommun få tillgång till offentliga platser där studenterna ska få experimentera med belysningen. Vi har tänkt att det ska vara en torgmiljö, en parkmiljö och ett stråk. Det finns så mycket spännande att göra utomhus som man kanske inte tänker på i vanliga fall. Var finns gatubelysningen till exempel? Den lyser ofta upp bilarna och inte alls dem som går där i mörkret. Utomhuslaboratorierna hoppas vi också ska väcka intresse bland allmänheten så att människor får möjlighet att upptäcka vad belysningen betyder i deras liv.

Unikt centrum

Ljuscentrum är unikt för Sverige och med få motsvarigheter internationellt.

– Det behövs en utbildning som ser på ljus ur ett tvärvetenskapligt perspektiv. Belysning handlar inte bara om att installera så många lampor som möjligt!

FOTO: EVA S. ANDERSSON

Ljuscentrum: Tommy Thuve-sson vill få oss att upptäcka vad belysningen betyder i våra liv. Han menar att det behövs en utbildning som ser på ljus ur ett tvärvetenskapligt perspektiv.

I det här rummet till exempel, där det hänger fullt med lysrör i taket, hade man kanske kunnat utnyttja lamporna bättre. Det handlar också om inredning, design, lamporna ska ju se trevliga ut. Så finns det medicinska aspekter på ljus och självfallet miljöaspekter. Och då handlar det inte bara om energisnåla lampor utan också om ljuset i sig som miljöproblem. Det har på senare tid uppmärksammats att spilljus och ljusflimmer kan vara lika störande som oväsen från bullrande maskiner.

Lokalerna på Storgatan är luftiga och ljusa med takfönster. Ändå är de inte idealiska för verksamheten.

– Vi kan ju inte expandera, säger Tommy Thuve-sson. Och vi måste ha gott om utrymme för att kunna genomföra experiment. Det är viktigt att man vågar experimentera, göra saker och ting på ett lite annorlunda sätt än det vanliga, förstå problem ur andra aspekter. Det är det som gör sådana här centrumbildningar betydelsefulla. Man blir tvungen att bredda sig, verkligheten står där utanför och knackar, det gäller att släppa in den lite grand också!

EVA LUNDRÉN

Go West

HTU söker 25 lärare/forskare med nybygggaranda

Information om tjänsterna: Ring HTU Direkt 0520-47 50 21, eller e-post anita.runeberg@adm.htu.se. Eller sök på www.htu.se.

HÖGSKOLAN
TEKNOLOGISKA HÖRSKOLEN

En europeisk databas ska bekämpa droger

"Jaga draken". En svensk heroinmissbrukare förstår direkt. Spanska kriminalpolisen däremot fattar inte ett dyft.

Under tiden hinner strolangaren gå under jorden. Och utredningen, den hamnar i högen för ouppklarat.

Ett av många olyckliga scenarion som det EU-finansierade projektet Aventinus ska förhindra.

IDAG ÄR SAMARBETET mellan de europeiska ländernas poliser långt utvecklat. Drogbekämpning kan naturligtvis inte skötas självständigt av varje enskilt land. Utan ett bra samarbete skulle polisen trampa vatten.

Genom Europol kan informationsöverföringen gå blixtnsabbt. Med hjälp av modern informationsteknologi kan exempelvis en misstänkt svensk langare identifieras långt innan han nått gränsövergången till Tyskland. Men om den tyska polisen inte kan tyda innehållet i dokumenten är informationen värdelös.

Översätta narkotikatermer

Vid institutionen för svenska språket ägnar sig några forskare åt att översätta narkotikatermer till svenska, engelska, tyska och spanska. Projektet har pågått ett tag och hittills har de hunnit översätta 11 000 termer som tankas in i ett droglexikon.

- Vi vet inte exakt hur programmet kommer att användas. Det är hemligt, förklarar Dimitris Kokkinakis, en av medarbetarna i projektet.

Efter en resa till det gamla Gestapokvarteret i Haag, där Europol huserar, förstod de svenska forskarna ganska snart att de hade tagit sig an ett lite annorlunda uppdrag, inte likt andra akademiska projekt.

- Vi fick bara röra oss inom vissa zoner. Röda och blå band visade var vi fick gå och inte gå, berättar Maja Lindfors-Viklund med förtjusta ögon. Öppenhet är inte precis ledstjärnan.

Komplicerat samarbete

- Samarbetet med polisen i de olika länderna har varit komplicerat. De har inte varit särskilt villiga att lämna ut material. Byråkratin och rådslan är antagligen stor som i de flesta EU-projekt, spekulerar Yvonne Cederholm.

Tanken är att systemet, som bland annat utvecklas i samarbete med universitetet i Sheffield i England och med polisen i de olika länderna, framförallt ska kopplas till maskinöversättning som ger en räöversättning av en text på ett främmande språk. Översättningsprogram finns det gott om idag, men specialområden som drogtermer ingår bara i begränsad omfattning.

Översättning av 20 000 ord

Det är sannerligen ett gigantiskt projekt som de har tagit sig an, cirka 20 000 ord ska vara översatta när projektet är klart.

Yvonne Cederholm är den som samlar in orden. Hon letar i texter, framförallt på Internet. Maja Lindfors-Viklund tankar in orden i programmet och översätter till de fyra språken. De flesta orden har engelsk anknytning vilket underlättar översättningsarbetet.

- Jag har lexikon som hjälpredskap. Jag kan också kontakta olika experter och polisen när det är oklart hur ett ord ska översättas, berättar Maja Lindfors-Viklund.

För att skaffa sig en allmän förståelse har hon läst fackböcker och skönlitteratur om drogvärlden. Det har gett kunskap som även kommer till användning i avhandlingsarbetet om droglang.

Översättningen sker på olika nivåer. För det första översätts ekvivalenter, motsvarande ord på de olika språken. Innan dess måste definitionerna fastställas, alltså "den exakta betydelsen i världen oavsett språklig betydelse". Dessutom länkas till varje ord hyperonymer, överordnade begrepp, samt synonymmer. Målsättningen är att användarna i de fyra länderna snabbt och obehindrat ska kunna ta sig an en text oavsett vilket av de fyra språken den är skriven på.

Christian Sjögren har konstruerat databassystemet. Dimitris Kokkinakis samlar även han in texter, utöver arbetet med att skriva en drogtermsgrammatik som ska anpassas till programmet.

- EU-kommissionen vill stödja Europol uppbyggnad. Idealet är USA där de olika delstatspoliserna kan kommunicera med varandra utan språkliga hinder, berättar Dimitris Kokkinakis.

De olika ländernas narkotikaterminologi speglar missbruksbilden. I Tyskland dominerar ecstasy, i Sverige hasch och amfetamin, medan kracket härskar i Spaniens missbrukarkretsar.

-Termerna för de lätta drogerna är genomskinliga semantiskt och lätta att känna igen på alla språken. Orden för de tyngre drogerna liknar argoter, koder för ett hemligt språk som förknippas med missbrukarvärlden, berättar Maja Lindfors-Viklund.

Ordet horse är exempelvis kodord för heroin. Ordets betydelse ska symbolisera drogens kraftfullhet. På spanska caballo och på tyska Pferd.

Olika trender

Två trender styr utvecklingen i Europa idag. Lätta droger liberaliseras, i exempelvis Holland kan man gå in på kafé och helt

lagligt köpa sig en eftermiddagsröka.

Narkotikaberoendet betraktas också alltmer som en sjukdom och behandlas därefter. Sjukstugor delar ut gratis narkotika. Vinsten är enligt förespråkarna minskat våld, kontroll över missbrukarna och mindre narkotikarelaterade sjukdomar.

Men om våldet verkligen minskar finns det ingen säker kunskap om. Olika rapporter visar på olika resultat. Utan tvekan är narkotikamissbruket större i Holland och Centraleuropa än i Sverige som ännu inte nått av liberaliseringsvägen. Framförallt är det tunga narkotikamissbruket mer begränsat i Sverige.

De länder som deltar i projektet har olika synsätt på droger och tillämpar olika metoder för att bekämpa missbruket. Men att en drogdataas behövs, är de tydligen överens om.

Nyligen åkte gänget som jobbat med droglexikonet till Barcelona för att visa upp systemet för bland annat beställarna. Frasen "Acosterse con rosa Maria" ska då få sin förklaring för svenska, tyska och engelska polisen - "att röka marijuana" på spanska, ordagrant översatt till svenska - "gå till sängs med Rosa Maria."

PETER OLOFSSON

Projektledaren heter Gudrún Magnúsdóttir
Aventinus hemsida:
<http://svenska.gu.se/aventinus/>

De fyra forskarna i Aventinusprojektet ska översätta 20 000 ord till flera språk. Två Yvonne Cederholm, Dimitris Kokkinakis, Maja Lindfors-Viklund och Christian Sjögren.

Fråga Göteborgs universitet – nytt frågeprogram i Radio Göteborg P4

I samarbete med informationsavdelningen vid Göteborgs universitet startar Radio Göteborg (P 4) ett nytt frågeprogram, kallat "Alltinget. Fråga Göteborgs universitet".

PROGRAMMET BLIR direktsänt, utsändes varannan vecka, onsdagar mellan 14.00 och 15.00 med start den 18 mars.

Under våren gör vi fyra försöksändringar och återkommer på allvar i höst. Lars Swahn, känd från Karlavagnen och Ring så spelar vi, blir programledare. Fem lärare/forskare från Göteborgs universitet är panel. Dessa är Kerstin Norén (språkvetare, inst. för svenska språket), Thomas Magnusson (historiker, historiska institutionen), Annika Nordström

(etnolog, etnologiska institutionen), Margareta Söderström (allmänmedicinare, avd för allmänmedicin) och Björn Jonson (fysiker, fysiska institutionen).

Ring in och ställ frågor

Lyssnarna kan i förväg skicka brevfrågor till programmet och i direktsändning kommer en telefonsluss att vara öppen dit man kan ringa och ställa sina

frågor. Programmet sätter kunskapen i studion och kopplar in lyssnarna. Deras frågor om allt mellan himmel och jord skall få ett svar, kanske med variationer och lustiga utvecklingar. Panelen går in i varandras ämnen och skapar förhoppningsvis en förtrolig och trivsam kontakt med lyssnaren.

Vi hoppas att detta blir ett kunskapsgivande och underhål-

lande program, en sorts "infotainment" för att tala media-amerikanska. Ett sätt att göra universitetet känt och föra ut information om vad vi sysslar med.

ÅKE PETERSSON
Pressekreterare

Levande pedagoger bygger nätverk

Levande Pedagogers Sällskap. För den oinvidade låter det närmast som en travesti på "Döda Poeters Sällskap". Men i själva verket är detta ett sällskap just för levande pedagoger. Goda pedagoger.

– SYFTET MED SÄLLSKAPET är att tillvarata all den erfarenhet och de kunskaper vi har inom vitt skilda ämnesområden. Vi försöker överbygga ämnes- och fakultetsgränser för att på så vis få lärare att samarbeta mer, säger Gunnar Tingbjörn, universitetslektor i svenska språket och ordförande i Göteborgsregionens förening.

Levande pedagogers sällskap är ett nätverk för engagerade och erfarna universitetslärare. De flesta är – av naturliga skäl – i 55-60 års-åldern, har arbetat tiotal år med att utveckla sitt eget ämne och har ett djupt engagemang för pedagogiska frågor.

En sluten förening

Sällskapet består av en central styrelse och sex regionala avdelningar. Göteborgsregionens sällskap har i dag 93 medlemmar, varav drygt hälften kommer från Göteborgs universitet och Chalmers och 15 från Högskolan i Karlstad.

Den lokala avdelningen i Göteborg ordnar varje termin flera möten med aktuella teman, då en föreläsare bjuds in.

Sällskapet är en sluten förening. Man kan bara bli antagen genom att ha blivit tilldelad pedagogiskt pris eller gjort framstående insatser som pedagogisk konsult, förklarar Gunnar Tingbjörn, som själv fick Göteborgs universitets pedagogiska pris 1994.

En fråga som sällskapet har drivit i många år är att pedagogiska meriter ska väga betydligt tyngre vid tjänstetillsättningar. En lärare med hög ämneskompetens som inte har förmågan att förmedla sina kunskaper är inte någon bra lärare.

– Vi ser med tillfredsställelse på Thams förslag att pedagogiska meriter ska få ökad betydelse.

En del av tredje uppgiften

Enligt Gunnar Tingbjörn omfattar pedagogiska meriter inte enbart undervisning, utan även att skriva artiklar, delta i radio- och tv-program och att vara aktiv i samhällsdebatten.

Undervisning är nämligen en naturlig del av den tredje uppgiften.

– Vi forskare måste vara beredda att förklara för folk utanför vad vi håller på med, säger Gunnar Tingbjörn. Vi kan inte bara skriva för varandra. Det är vår plikt att förklara varför vi forskar om olika saker och hur vi t ex bedriver lärarutbildningen. Man måste kunna popularisera sin verksamhet – det är ett sant demokratiskt krav.

Hur blir man då en god pedagog? Är det något man föds till?

– Nej, svarar Gunnar Tingbjörn. Det finns kanske några få som föds till pedagoger, men de allra flesta kan öva upp sin pedagogiska förmåga genom träning och är av erfarenheter. Det handlar mest om en förmåga att lyssna till sina studenter och deras åsikter om vad som fungerar. Jag tror också att det handlar om en vilja till förändring. Kan det här ämnet eller det här momentet göras bättre? Det krävs en öppenhet och ett genuint intresse för sitt ämne och för sina studenter.

ALLAN ERIKSSON

Fakta/Levande pedagogers sällskap

Levande pedagogers sällskap bildades 1990 på initiativ av grundutbildningsrådet vid Högskoleverket. Tanken med sällskapet är att försöka förbättra kvaliteten i grundutbildningen.

Vill du veta mer om sällskapet, ta gärna kontakt med Gunnar Tingbjörn, telefon: 031-773 4567.

"Det pedagogiska rummet måste vidgas" hävdar professor Ference Marton

EN AV DE LEDANDE gestalterna inom dagens pedagogik, professor Ference Marton, har nyligen skrivit en bok, "The University of Learning", tillsammans med den australiske kollegan John Bowden. Den handlar om vad som är universitetets poäng – alltså vad universitetet är till för.

I februari bjöds han in av Levande pedagogers sällskap för att tala om "kunskapsbegreppet".

Ference Marton var tidigare ordförande i kvalitetsdelegationen vars arbete ledde fram till kvalitetssäkringssystemet vid GU och medförfattare till den nu så spridda och populära "visionen" för Göteborgs universitet.

Ett centralt begrepp i visionen och den handlingsplan som rektor Bo Samuelsson nu lägger fram är kunskapsbildning.

Men vad är egentligen kunskapsbildning? Ja, när man använder begreppet så får man komma ihåg att studier och forskning är beslättrade. När man studerar bildas kunskaper som är nya för individen (individuellt lärande) och inom forskning bildas kunskaper som – i bästa fall – är nya inte bara för individen utan även för mänskligheten (kollektivt lärande).

Kunskapsbildning handlar alltså om att höja medvetandet om hur kunskap bildas och utvecklas – såväl genom studier som genom forskning.

Enligt Ference Marton finns det en nära koppling mellan kvalitet och pedagogisk utveckling (och därmed kunskapsbildning). Bättre kvalitet innebär helt enkelt att man gör saker bättre än vad man brukar göra. Vi kan endast få bättre kvalitet genom att utveckla studenternas kunskap och att göra forskningen bättre.

Mot trivialiseringen

En fråga, som Ference Marton drivit i många år, är vikten av det kunskapsbildande perspektivet i all utbildning och forskning.

– Jag har alltid reagerat mot trivialiseringen av det pedagogiska, att man ser det som något väldigt praktiskt och huvudsakligen färdighetsbetonat. Så är det inte alls, säger han.

De fundamentala pedagogiska problemen – i universitetsundervisningen och i undervisningen i övrigt – har inte att göra med brist på färdigheter, menar han. Det beror snarare på hur den mänskliga kunskapen är strukturerad.

Det är det som är kruxet. Om man ska lyckas att höja kvaliteten, då måste man strukturera om den mänskliga kunskapen. Men hur gör man det?

Och om det nu saknas ett medvetande om själva kunskapsbildningen, då kan man ju undra varför och vad som egentligen har hänt?

Det har skett två klyvningar av kunskapen, menar Ference Marton. För det första har kunskapen om hur vi lär oss separerats från ämneskunskaperna.

Hur kunskapen utvecklas – individuellt historiskt, socialt eller kollektivt – ses ofta inte som en legitim del av det enskilda ämnet.

Vissa likheter

Den andra uppdelningen är att det kollektiva lärandet har separerats från det individuella lärandet. Forskarens lärande ses av någon anledning som artskild från det individuella lärandet. Forskaren har ju också varit student. Det finns vissa viktiga likheter, framhåller Marton, mellan hur invididen tillägnar sig kunskap som är ny för henne och de processer som leder till kunskap som är ny för alla.

Samtidigt finns det discipliner, t ex vetenskapsteori, idé- och lärohistoria och forskningssociologi, som arbetar med frågor om kunskapsbildning inom forskningen, dvs hur ämnet utvecklades.

Inom pedagogiken och psykologin intresserar man sig mer för hur kunskapsbildning äger rum hos den vanliga människan, elevens/studentens lärande.

Professor Ference Marton är emot trivialiseringen av det pedagogiska, som om det vore något väldigt praktiskt och färdighetsbetonat.

– Dessa processer är olyckligtvis uppdelade på olika discipliner. När har man t ex fört in vetenskapsteoretiska perspektiv i lärarutbildningen, frågar sig Marton.

– Generellt är det ett problem att många är ointresserade av hur kunskapen bildas inom sina ämnen. Man ser inte kunskapen i ämnet som ett resultat av kunskapsbyggande processer. Men därmed inte sagt att det inte finns personer som intresserar sig för kunskapsbildande processer inom sina ämnen.

– Om vi ska kunna lyfta universitetet, då måste vi utveckla intresset och kompetensen när det gäller kunskapsbildning inom alla ämnesområden.

Utveckla specialiseringar

Hur ska man då åstadkomma en sådan omfattande förändring inom universitetet?

Enligt Ference Marton så handlar det om att utveckla specialiseringar inom forskarutbildningen för studier av kunskapsbildning. Kunskapsbildningsperspektivet ska integreras i alla discipliner.

Ett sätt är att bygga upp ett nätverk av doktorandtjänster med inriktning mot kunskapsbildning inom sina egna ämnen. Tanken är

att en handledargrupp ska knytas till varje doktorandtjänst.

– På så vis skapar man en kritisk massa bestående av flera hundra doktorander och handledare på alla nivåer inom universitetet. Då skulle kvaliteten inom universitetet öka högst avsevärt. Universitetet skulle genomlysas av ett intresse för kunskapsbildning.

För den enskilde forskaren handlar det också om att föra ut kunskapen, att kommunicera med omvärlden. I synen på kunskap ingår det omgivande samhället. Tredje uppgiften handlar lika mycket om kunskapsbildning som de andra uppgifterna.

Onaturlig uppdelning

– När man frågar arbetsgivare vilka egenskaper de efterfrågar, så hamnar de specifika ämneskunskaperna ganska långt ner på listan.

Vad som värderas högre är problemlösningsförmåga, analytiskt tänkande och social förmåga.

Men Ference Marton vänder sig mot denna uppdelning. De allmänna egenskaperna är inte beroende av de specifika ämneskunskaperna.

– Det gäller att utveckla de allmänna egenskaperna när man studerar de speciella ämnena. För studenterna gäller det att utveckla förmågan att tala om det som de studerar, att skriva om det, att samarbeta kring det, att analysera nya situationer och att lösa problem de aldrig har sett. Och för lärarna gäller det att hjälpa studenterna med detta.

ALLAN ERIKSSON

Sista ansökningsdag för NorFA 1 maj

NorFA (Nordisk Forskerutdanningsakademi) har bl a till uppgift att stärka kvaliteten och öka omfattningen av forskarutbildningen i Norden samt att främja nordisk forskarmobilitet och etablerandet av forskarnätverk.

Huvudtillfället för de flesta NorFA-aktiviteter är 1 maj. Utförlig broschyr med ansökningsblankett finns på adressen: <http://www.norfa.no> Den kan också beställas från EU-sekretariatet på telefon 773 4355.

Bokrecension

"Kunskap så det räcker - Arton debattinlägg om utbildning och forskning", red. Sonja Dahl. En debattbok från SACO och SULF

Det tycks råda en rörande enighet om att forskning och utbildning skall hjälpa Sverige ur krisen. Det är så de nya jobben skall skapas och utvecklingen vändas. Problemet är möjligen att man resonerar likadant i alla länder; det gäller därför att vara bättre än de andra. Frågan är förstas då hur detta skall åstadkommas. Dilemmat kan kanske sammanfattas som att det krävs allt mer utbildning och forskning men att staten, som traditionellt har betalat detta, sviktar under det finansiella läget. (Möjligen är det skattebetalarna som inte tillräckligt tror på den ovan skisserad hypotesen.) Det gäller därför att hitta andra finansierare. Samverkan är det nya slagordet. Med medel från EU, näringslivet och de nya forskningsstiftelserna skall forskning och forskarutbildning ta sig an nya uppgifter och fullfölja gamla uppdrag. Vi tycks vara på väg att

lämna den disciplinorienterade forskningen och utbildningen och vara på väg mot "mode 2" forskning med målinriktade ad hoc grupper i interdisciplinär samverkan med externa intressenter.

Är detta bra eller dåligt? Kan universiteten klara den nya tidens krav? Och vad skall vi egentligen utbilda alla studenterna till? Saco har under Sonja Dahls redaktörskap samlat arton olika inlägg kring temat utbildning och forskning. Bidragen är mycket varierande: från partsinlagor kring att de Saco-anställda låga löner hotar utvecklingen till mer principiella resonemang. Mitt i detta finns också närmast ett reklamintägg för ett privat utbildningsinstitut. I denna korta recension skall jag bara beröra några av artiklarna.

I en artikel med den provokativa titeln "Varför inte lägga ner universiteten?" tar Sverker Gustavsson, statsvetare från Uppsala och tidigare statssekreterare i utbildningsdepartementet, ut svängarna ordentligt. Han undrar retoriskt om det inte vore lika klokt att följa vår göteborgska teaterstyrelsés idé och säga upp de flesta fast anställda. Sedan kan de forskare som passar in i de trendriktiga mode 2-inspirerade forskningsprofilerna knytas till universiteten på korta och flexibla kontrakt.

Förslaget är dock inte allvarligt menat. Sverker Gustavsson vill behålla universiteten, ja, han vill att de skall vara sådana som han såg dem i dess ideala form i sin doktorsavhandling från 1971 och i sina visioner som statssekreterare. Gustavsson vill ha självstyrande forskarkollektiv med fast livstidsanställd personal, finansierade av skattebetalarna, där forskarna kollegialt bestämmer vad de ska forska och undervisa om med utgångspunkt från interna vetenskapliga ideal. (Det skall dock även finnas löst anställd personal men denna bör vara

en minoritet.) Endast denna autonoma ställning kan enligt Gustavsson garantera forskningens integritet och kvalitet.

De nya forskningsstiftelserna, stödet till de mindre högskolorna, sektorsforskningen, EUs forskningsprogram – allt underkänns. Det finns visserligen mycket att kritisera inom alla dessa områden men verklighetens universitet uppvisade också vissa brister på den tid Gustavsson försökte anpassa verkligheten efter visionerna. En del av hans kritik verkar baserad på rena missuppfattningar. Det finns inget som tyder på annat än att forskarinflytandet (dock inte statsvetarnas!) är starkt inom t ex Stiftelsen för strategisk forskning. Möjligen kan man säga att "toppforskarna" stärkt sina positioner och att det är svårare för yngre att göra sig hörda. Om detta innebär mer eller mindre autonomi för forskarsamhället i Gustavssons mening vet jag inte.

För övrigt borde Gustavssons argument om den autonoma och fria kunskapsbildningens betydelse för demokratin (det tror jag på) och de enligt honom nödvändiga institutionella förutsättningarna för detta (tror jag alltså inte på) leda till en plädering för livstidsanställda och oavsättliga journalister. Varför måste forskarna vara livstidsanställda och finansiellt oberoende medan journalisterna kan sälja sig på en marknad?

Thorsten Nybom menar i sitt inlägg att det verkligen finns en universitetens kris i Europa – men knappast en forskningskris. Vad som har hänt i många länder är att spetsforskning samlats i speciella institut medan universiteten tar hand om massutbildningen. Statsmakterna har i flera länder – precis som i Sverige – abdikerat från rollen som universitetens speciella skyddsängel. In har trätt en mängd nya aktörer. Bra eller dåligt? Nybom tycks inte ha några allvarligare invändningar utan understryker att det

är meningslöst att önska sig det gamla Humboldtska universitetet tillbaka. Dessutom menar Nybom att det är omöjligt att förena massutbildning med "excellens". Nybom hinner med att rikta några rallarsvingar mot satsningarna på de mindre och medelstora högskolorna men det förblir oklart om han tror att de nuvarande "riktiga" universiteten kan fylla rollen som Centers of Excellence eller om Sverige behöver något elituniversitet.

Det finns också en häpnadsväckande diskrepans mellan vad som påstås efterfrågas, nämligen tekniker och naturvetare, och vad som produceras i utbildningssystemet. Där dominerar de samhällsvetenskapliga och humanistiska utbildningarna, vilket bland annat diskuteras av Sonja Dahl i hennes artikel. Det förefaller också som om det statliga systemet att styra utbildningsplatserna har blivit ett stort fiasko. Det förefaller svårt att motivera en del av satsningarna om inte ett av målen med utbildningspolitiken helt enkelt är att förlänga ungdomsskolan; det gäller att minska antalet arbetsökande. Fast just det problem skulle kanske kunna lösas lika effektivt av en sänkt pensionsålder?

STELLAN WELIN
Docent och föreståndare för
centrum för forskningsetik

FOTO: ALMAN ERICSSON

Notiser

Vad betyder Göteborgs universitets vision?

Konferens på temat: kunskapsbildning

Tanum 23-25 augusti 1998 (Obs! Ändrat datum) Har du läst den? Har du begripit eller bara tagit del? Göteborgs universitet har antagit en vision som förvisso avviker från standardmallen.

Den säger inte att vi skall bli bäst i världen. Den säger inte ens att vi skall göra något annorlunda än vi gör. Den säger att vi skall bli bättre genom att bättre göra det vi redan gör. Hur går det till? En del menar att visionen handlar om det. För att höra och diskutera hur detta kan gå till inbjuder rektor och Enheten för Kvalitetsutveckling till ny konferens på Tanums Strand.

Mer information och program kommer under våren. Dokumentation från första Tanumskonferensen kan beställas från Agneta Österlund, Enheten för Kvalitetsutveckling, tel 773 2468, fax 773 2462.

Storflytt till Vasagatan 33

De delar av centrala förvaltningen som i dag huserar på Teatergatan 19, dvs Ekonomiavdelningen, Enheten för IT-service – utvecklingsgruppen, Internrevisionen, IT-avdelningen samt Personalavdelningen, flyttar till Vasagatan 33. Flytten sker fredagen den 20 mars, då dessa avdelningar alltså är stängda. Ny besöksadress gäller från 23 mars.

Årets Torgny Segerstedtföreläsning

Torsdagen 2 april kl 16, talar professor Bo Rothstein över ämnet "Grundlagen som ett etiskt dokument." Plats: Dragonen, Sprängkullsgatan 19

Personaltytt

NYA BITRÄDANDE PROFESSORER VID MAT-NAT

David H Cornell, geokemi
Roland Kjellander, fysikalisk kemi
Ulla Norberg, strukturell och ekologisk zoologi
Karsten Pedersen, biologi, särskilt mikrobiologi
Anna Stina Sandelius, fysiologisk botanik
Nikolay Shcherbina, matematik
Kristina Sundbäck, biologi, särskilt marin botanik

NYA DOCENTER

Bertil Flodin
docent journalistik och masskommunikation
Halina Miller-Podraza
docent i medicinsk och fysiologisk kemi
Lena Elisabeth Holmdahl
docent i kirurgi
Johan Jonasson
docent matematisk statistik
Christer Dahlin
docent i experimentell käkkirurgi

ÖVRIGA FÖRORDNINGAR

Dan Baeckström
forskarassistent i tumörbiologi
Anna Karlsson
forskarassistent i laborativ medicin
Johan Wessberg
forskarassistent i neurovetenskap
Kajsa-Mia Olsson-Holgers
forskarassistent i biomaterialforskning
Anders Lindén
forskarassistent i lungmedicin

Gerd Sällsten
forskarassistent i miljö- och samhällsmedicin

Milos Pekny
forskarassistent i medicinsk genetik

Henry Ascher
forskarassistent i kliniskt forsknings- och utvecklingsarbete

Susanne Teneberg
forskarassistent i bioytor

Pia Davidsson
forskarassistent i neurovetenskap

Gunilla Eriksson
forskningslaborant vid zoologiska institutionen

Margareta Claesson Thelle
byrådirektör vid fakultetskansliet för medicin

Nu har
kurskatalogerna kommit!

FOTO: ALLAN ERIKSSON

Folkbildaren Grundtvig får eget institut

Grundtvig institutet har funnits i knappt ett år men är redan känt utanför Göteborg. Det har institutets föreståndare Maj-Lis Follér fått erfara under besök i Linköping, Stockholm och Köpenhamn. Ännu så länge är institutet litet men visionerna är desto större.

FRÅN DEN FÖRSTE FEBRUARI i år har institutet egna lokaler i universitetets huvudbyggnad i Vasaparken. Föreståndaren Maj-Lis Follér är ensam anställd men samarbetar med en planeringsgrupp bestående av företrädare för västsvenska folkhögskolor, regionala högskolor, Nordens folkliga akademi och olika institutioner och verksamheter inom Göteborgs universitet.

– Just nu står vi i begrepp att inleda ett projekt i Biskopsgården. Vi ska informera om vad universitetet är och står för. I Biskopsgården, som är en invandrartät stadsdel, studerar bara tretton procent av alla ungdomar vidare efter gymnasiet. Vi vill förstås ta reda på varför och kanske slå hål på en del myter om universitetet. Det är naturligtvis inte så att alla nödvändigtvis måste läsa här. Men alla har rätt att få veta vad universitetet är och vilket utbud vi har oavsett var man bor eller vilken klass eller etnisk bakgrund man har.

Vad är bildning?

Man planerar seminarier under våren kring kunskap, bildning och kulturvärd och tänker hålla en del universitetskurser i området.

– Just frågor om vad bildning ÄR för något, inte minst i relation till samhället i övrigt är viktiga. Kanske associerar man bildning till en gammal artonhundratalsuppfattning: att det handlar om de sköna konsterna, om att kunna tala franska, om något som bara är till för överklassen. Sådana föreställningar vill vi förstås ändra på. För oss handlar bildning om att kunna se helheter, om att kunna sätta sig in i det moderna, mycket

komplexa samhället, om att kunna hantera möten mellan människor som har olika bakgrunder. Det är inte minst en demokratisk fråga: man måste vara bildad för att kunna delta i samhällsdebatten och fatta beslut.

Det är just här som den gamle danske prästen och folkbildaren Grundtvig kommer in.

– Han hade en vision av Göteborg som centrum för en "fri nordisk akademi". En akademi där hela människans kompetens som samhällsvarelse skulle tas tillvara och där det skulle råda demokrati och yttrandefrihet.

Grundtvig institutet har en gränsöverskridande uppgift. Man ska stärka samarbetet mellan universitetets olika institutioner, mellan universitet och folkhögskolor, mellan kunskapsalstrande institutioner i övriga Norden. Man ska göra kunskapen tillgänglig för den som den berör bland annat genom att anordna seminarier, arrangera öppna föreläsningar, skapa nya nätverk.

– Stora visioner? Det måste man ha! Men institutet är ännu mycket litet och vi tycker att det är viktigt att växa långsamt. Man kan inte göra allt på en gång. Just nu riktar vi in oss på att vara med i EU:s regeringskonferens "Life long learning", som kommer att arrangeras i Göteborg år 2001.

Själv är Maj-Lis Follér universitetslektor i humanekologi och har erfarenheter och över tio års forskning från Latinamerika. Hon har tidigare arbetat inom Centrum för tvärvetenskapliga studier av människans villkor.

– Om jag har någon vision? Att man börjar se människan som en resurs och inte som ett hinder. Att man försöker bryta de vallar som finns mellan människor. Om vissa grupper marginaliseras i samhället kommer vi att få problem, det vet vi. Men det är inte lätt...

EVA LUNDGREN

GÄSTKRÖNIKAN

Den rådande ordningen är illusoriskt könsneutral

De två göteborgsforskarna Christine Wennerås och Agnes Wold har i en studie visat att kvinnor måste vara mer än dubbelt så vetenskapligt meriterade för att kunna konkurrera med sina manliga kollegor om Medicinska forskningsrådets forskarasistenttjänster. I studien som publicerades i Nature förra året visar de att bedömningen av den sökandes kompetens till stor del beror av om denne är man och om denna är bekant med någon i bedömningskommittén. Dessa två "meriter" visar sig ha förbluffande stort genomslag – i praktiken kan det dubbla handikappet kvinnligt kön och avsaknad av personliga kontakter svårligen kompenseras genom hårt och framgångsrikt forskningsarbete.

Kvinnor har haft tillträde till högre studier i Sverige under 120 år. I dag är 65 procent av studenterna inom grundutbildningen och 38 procent av doktoranderna kvinnor. Trots att det inte finns några formella hinder för kvinnor att nå höga positioner i högskolan är två tredjedelar av lärarna och forskarna män och de kvinnliga lärarna finns huvudsakligen på de lägre nivåerna. Endast 8 procent av professorerna är kvinnor.

Jämställdhet inom den högre utbildningen och forskningen är inte endast en rättvisefråga, utan även en demokrati- och kvalitetsfråga. Därför har regeringen vidtagit ett antal åtgärder för att påskynda utvecklingen. I propositionen *Jämställdhet mellan kvinnor och män inom utbildningsområdet* anvisades resurser för bl a doktorandtjänster, forskarasistenttjänster, postdoktorala stipendier, gästprofessorer och professorer. Riksdagen har också beslutat att samtliga universitet och högskolor ska ges mål avseende könsfördelningen bland nyrekryterade professorer. I budgetpropositionen för år 1997 anvisade också regeringen avsevärda resursförstärkningar till genusforskning. Bland annat till 18 tjänster med inriktning mot genusforskning, varav sex professorer; ett nationellt sekretariat för genusforskning vid Göteborgs universitet och ett nytt tvärvetenskapligt forskningstema med inriktning mot genusforskning vid Linköpings universitet.

Åtgärderna, särskilt förslaget om möjligheten att kunna använda positioner vid tillsättning av professorer, skapade väldig debatt. Diskussionens hetta avslöjade att den handlade om mycket mer än kvinnor – det var det akademiska livets självbild som ifrågasattes. Olika kritiker ville på fullt allvar hävda att den nuvarande ordningen är strikt vetenskapligt objektiv, opartisk och utan all medveten eller omedveten diskriminering. Ingen som har det minsta insikt i hur tjänstetillsättningar i det akademiska livet går till kan tro på detta. Precis som Wennerås och Wolds studie visar, spelar personliga och subjektiva bedömningar och kontakter stor roll. Den i dag rådande ordningen är endast illusoriskt könsneutral och innebär ett väldigt kompetenslöseri.

Min förhoppning är att vi inom tio år ska ha 25 procent kvinnliga professorer och därmed en ökad andel kvinnor på samtliga nivåer inom högskolan. Jag är övertygad om att det kommer att innebära att utbildningen och forskningen kommer att se annorlunda ut än den gör idag. När både kvinnors och mäns erfarenheter, perspektiv och synsätt kan påverka utformningen av undervisning och forskning kommer mångfalden och allsidigheten och därmed kvaliteten att öka.

Mitt intryck är att Göteborgs universitet bedriver ett mycket engagerat och konstruktivt jämställdhetsarbete, och – trots ett envist motstånd från Bo Rothstein – tror jag att flesta i den akademiska världen delar regeringens uppfattning att detta är ett viktigt kvalitetsarbete.

CARL THAM

